

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงภาวะเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศที่ผ่านมา มีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนไทย จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายในชนบท ไปสู่ชีวิตการทำงานในภาคอุตสาหกรรมและสังคมเมือง มีการใช้เทคโนโลยีในการประกอบอาชีพ และในวิถีชีวิตประจำวันมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ทำให้เกิดโรคที่มีสาเหตุจากสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมสุขภาพไม่เหมาะสมมากขึ้น ตามลำดับ (สมทรง รัศมีเผ่า, สรวงศ์ภรณ์ ดวงคำสวัสดิ์, 2540 : 2) โดยพบว่า สาเหตุการเจ็บป่วยของประชากรไทยอันดับแรก คือ โรคเอดส์ อันดับที่สอง คือ อุบัติเหตุทางจราจร และอันดับสาม คือ โรคความดันโลหิตสูง ส่วนสาเหตุการตาย คือ โรคมะเร็ง อุบัติเหตุ และโรคหัวใจ ตามลำดับ (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2545) ซึ่งสาเหตุของโรคเหล่านี้อาจมาจากพฤติกรรมส่วนบุคคลที่ไม่เหมาะสม (จินตนา ยูนิพันธ์, 2538)

และเมื่อเกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศ ในปี พ.ศ. 2540 การพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมการผลิต การค้า การบริการ และการส่งออกประสบภาวะชะงักงัน กิจการจำนวนมากประสบการขาดทุนจนต้องหยุดดำเนินการ มีการเลิกจ้างงานและเกิดปัญหาการว่างงานเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง (วิกฤติเศรษฐกิจ, 2541 : 6-7) ปัญหาการว่างงานและความยากจนทำให้วิถีชีวิตของสตรี โดยเฉพาะสตรีในชนบทเปลี่ยนแปลงไป จากการทำงานบ้านเพียงอย่างเดียวก็ต้องหันมาประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง การรับงานมาทำที่บ้านจึงเป็นทางออกที่เหมาะสม เพราะการรับงานมาทำที่บ้านเอื้อประโยชน์แก่สตรีให้สามารถประกอบอาชีพเสริมควบคู่ไปกับการทำงานบ้าน เลี้ยงดูบุตรหลาน ตลอดจนให้การดูแลผู้สูงอายุ/ผู้เจ็บป่วย/ผู้พิการในครอบครัวได้ การประกอบอาชีพเสริมของสตรีที่ทำงานบ้านจึงมักเป็นงานฝีมือเกี่ยวกับการบ้านการเรือน เครื่องบริโภค รวมถึงการประดิษฐ์สิ่งของที่ต้องใช้ทักษะเฉพาะทาง (วิจิตร ระวิวงศ์ และคณะ, 2537) และเมื่อรัฐบาลมีนโยบายแก้ปัญหาความยากจน โดยการส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้

ด้วยการนำทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งกระบวนการและขั้นตอนการผลิตจะอยู่ในชุมชนหรือหมู่บ้าน ชี้นงานหรือผลิตภัณฑ์บางส่วนสามารถนำมาทำที่บ้านได้ จึงเอื้อประโยชน์ต่อสตรีให้มีรายได้เสริม ในขณะที่ยังสามารถทำงานบ้านได้ด้วย ทำให้สตรีจำนวนมากรับงานมาทำที่บ้านมากขึ้น

ตำบลหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตำบลหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริม ให้มีการรวมกลุ่มแม่บ้าน เพื่อทำการผลิตสินค้าโดยใช้ไม้ไผ่และต้นกกป่า เป็นวัตถุดิบ ในการจักสานและดัดแปลงเป็นข้าวของเครื่องใช้ และของตกแต่งต่างๆ นอกจากนี้ก็มีการทำ แอนดิก (การนำผลิตภัณฑ์จากไม้มาแกะสลัก ชัก ทาสีไม้ มาทำให้เหมือนของเก่า) และงานเย็บ เสื้อผ้าโหลเป็นสินค้าโดยฝีมือกลุ่มสตรีในตำบล จากข้อมูลในทะเบียนกลุ่มแม่บ้านตำบลหนองแก้ว มีสตรีที่รับงานมาทำที่บ้านจำนวน 218 คน งานจักสานเป็นงานที่กลุ่มสตรีรับมาทำที่บ้านมากที่สุด จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 62.8 เนื่องจากเป็นงานหัตถกรรมที่นิยมทำสืบต่อกันมาตั้งแต่ บรรพบุรุษ

การที่สตรีต้องเพิ่มบทบาทในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เสริมร่วมกับการดูแลครอบครัวด้วยนั้น ทำให้มีภาระหนักขึ้นเป็นสอง หรือสามเท่า (กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล, 2538: 23) โอกาสในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสุขภาพ การออกกำลังกาย การพักผ่อน และการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองและสมาชิกในครอบครัวจึงลดลง (วลิตา สักดิ์บัณฑิตสกุล, 2541) นอกจากนี้ ยังพบว่าทำให้สตรีไม่มีเวลาปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว และชุมชนส่งผลให้สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว และชุมชนลดลงด้วยเช่นกัน (ศิริลักษณ์ ตนะวิไชย, 2540) การทำงานที่มีกำหนดเวลาไม่แน่นอนและมีขอบเขตการทำงาน ไม่ชัดเจนเช่นนี้ อาจทำให้สตรีกลุ่มดังกล่าวละเลยการดูแลสุขภาพตนเอง เช่น รับประทานอาหาร ไม่ตรงเวลา ทำให้เกิดโรคแผลในกระเพาะอาหาร (วิฑูรย์ จำรัสพันธ์และคณะ , 2540) ขาดการออกกำลังกาย ทำให้ร่างกายไม่สดชื่นแข็งแรง เกิดความเหนื่อยล้าได้ง่าย (ศศิกันต์ เฟื่องพาศ, 2541) และการที่ต้องทำงานในอริยาบถเดียวนานๆ ก่อให้เกิดปัญหาในระบบกระดูก กล้ามเนื้อและโครงร่าง (จินตนา ยูนิพันธ์, 2538 ; Cooper, Guthridge & Riare, 1992 ; Pongsapich, 1992) รวมทั้งการทำงานที่ต้องใช้ระยะเวลายาวนานทำให้การพักผ่อนไม่เพียงพอ เป็นผลเสีย ต่อสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ จนอาจ มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์และความอบอุ่นในครอบครัว ได้ (วิจิตรา พรหมพันธุ์ม และชัยวัชรน์ เกิดผล, 2535 : 7)

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการมีพฤติกรรมสุขภาพไม่ถูกต้อง ซึ่งหากบุคคลที่มีสุขภาพดีและมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม เช่น นอนหลับอย่างเพียงพอ รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะในปริมาณที่เหมาะสม มีการออกกำลังกาย ควบคุมน้ำหนัก

มีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ บริหารร่างกาย ไม่บริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และไม่สูบบุหรี่ ซึ่งเป็นพฤติกรรมสุขภาพที่ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค บุคคลนั้น ก็จะมีสุขภาพดี ส่วนบุคคลที่มีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับที่กล่าวข้างต้น ถือว่ามีพฤติกรรมเสี่ยง (Kasl and Cobb, 1966 อ้างใน มัลลิกา มัติโก, 2534: 22) การมีพฤติกรรมเสี่ยงจะมีผลต่อสุขภาพ ในเวลาต่อมา โดยอาจไม่ส่งผลกระทบต่อทันทีทันใด แต่จะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพในระยะยาว และบางปัญหาอาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ เห็นได้จากสถิติของผู้ป่วยที่มารับบริการที่สถานีอนามัย ตำบลหนองแก้ว ในปี พ.ศ. 2546 พบว่าสตรีที่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปมารับบริการด้วยอาการของโรกระบบกระดูกกล้ามเนื้อและโครงร่างมากที่สุด รองลงไป ได้แก่ โรกระบบทางเดินหายใจ และ อันดับที่สาม ได้แก่ โรกระบบไหลเวียนเลือด (สถานีอนามัยตำบลหนองแก้ว, 2546)

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมนั้นมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การแก้ไข ในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยง มาเป็นพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคเพื่อการมีสุขภาพที่ดี สอดคล้องกับนโยบาย การพัฒนาสุขภาพในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ตามยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาสุขภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพเชิงรุก (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนา สุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2544: ฉ) อย่างไรก็ตาม การจะทำงานพัฒนาสุขภาพให้สอดคล้อง กับสภาพพื้นที่ และความต้องการของประชาชน จำเป็นต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ ตลอดจนทำความเข้าใจสถานการณ์ เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนดำเนินการได้สอดคล้อง กับสภาพปัญหาและพื้นที่ ผู้ศึกษาในฐานะบุคลากรสาธารณสุข ทำงานในสถานีอนามัยตำบล หนองแก้ว มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค จึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรม สุขภาพในสตรีกลุ่มแม่บ้านที่ทำงานหารายได้เสริม โดยเลือกศึกษาในสตรีกลุ่มจักสาน ตำบลหนองแก้ว ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดและยังไม่เคยมีผู้ศึกษาในเรื่องนี้มาก่อน โดยใช้แนวคิดของ คาร์ล และคอปป์ (Kasl and Cobb, 1966 อ้างใน มัลลิกา มัติโก, 2534: 21-22) เป็นแนวทาง ในการศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมสุขภาพ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริโภคอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการพักผ่อนและนอนหลับ ด้านอารมณ์ และสังคม ด้านการดูแลสุขภาพและการใช้บริการสุขภาพ ด้านการป้องกันการเกิดอันตราย ต่อสุขภาพ และพฤติกรรมด้านการใช้สารเสพติด ที่เกี่ยวข้องกับการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ และการดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของคาเฟอีน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการส่งเสริมสุขภาพแก่สตรีกลุ่มดังกล่าว และกลุ่มอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาพฤติกรรมสุขภาพ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริโภคอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการพักผ่อนและนอนหลับ ด้านอารมณ์และสังคม ด้านการดูแลสุขภาพ และการใช้บริการสุขภาพ ด้านการป้องกันการเกิดอันตรายต่อสุขภาพ และพฤติกรรมด้านการใช้สารเสพติด ที่เกี่ยวกับการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ และการดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของคาเฟอีน ของกลุ่มสตรีที่ทำงานจักสาน ตำบลหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้จะศึกษาถึงพฤติกรรมสุขภาพของสตรีที่ทำงานจักสาน โดยศึกษาในตำบลหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน 2547

คำจำกัดความ

พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง การกระทำ หรือการปฏิบัติของบุคคลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาพฤติกรรมสุขภาพใน 7 ด้าน ตามแนวคิดของ คาร์ลและคอร์ป (อ้างใน มัลลิกา มัติโก , 2534: 21-22) ได้แก่ ด้านการบริโภคอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการพักผ่อนและนอนหลับ ด้านอารมณ์และสังคม ด้านการดูแลสุขภาพและการใช้บริการสุขภาพ ด้านการป้องกันการเกิดอันตรายต่อสุขภาพ และพฤติกรรมด้านการใช้สารเสพติด ได้แก่ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ และการดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของคาเฟอีน

กลุ่มสตรีที่ทำงานจักสาน หมายถึง สตรีที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไปที่ทำงานจักสาน และ ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกลุ่ม ที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองแก้ว

งานจักสาน หมายถึง งานหัตถกรรมที่ใช้วัสดุไม้ไผ่ หรือต้นกกป่า มาประดิษฐ์ให้เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ ให้มีความสวยงามและสามารถนำไปใช้สอยได้ โดยมีกระบวนการตั้งแต่ การขูด การฉีก การจัก การสาน และการนำมาตกแต่ง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

ได้ข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มสตรีที่ทำงานจักสาน เพื่อนำมาวางแผนให้บริการ และให้ความรู้ ให้คำปรึกษา และแนะนำสตรีที่ทำงานจักสานให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ พฤติกรรมสุขภาพให้ถูกต้อง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved